

Тернопільський національний економічний університет
КАФЕДРА ПОДАТКІВ І ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

КУРСОВА РОБОТА

з митної справи

на тему:

**«Контрабанда товарів: теоретико-правова характеристика та
способи протидії»**

Студента IV курсу групи ФМО-41

Напряму підготовки

6.030508 «Фінанси і кредит»

Нефьодова Максима

Керівник: Титор В.Й.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ECTS _____

Члени комісії _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

_____
(підпис)

_____
(прізвище та ініціали)

_____
(підпис)

_____
(прізвище та ініціали)

**«Контрабанда товарів: теоретико-правова характеристика та способи
протидії»**

План

Вступ

1. Контрабанда товарів: суть, визначення та теоретико правова характеристика .

2. Практичні аспекти проблеми контрабанди в сучасній Україні.

3. Шляхи визначення контрабанди та способи протидії.

Висновки

Список використаної літератури

Вступ

Перед початком розгляду питань щодо правопорушень та злочинності в митній справі можна вказати на об'єктивний фактор існування цього феномену – тим, де існують обмеження встановлені державою до власника товару, коли він не в змозі вільно розпоряджатися своєю власністю, завжди буде існувати бажання обійти закон, порушити заборони, отримати вигоду любым легким шляхом навіть якщо, це приведе до створення злочину. Тому там де існує кордон між державами, там буде і митна служба, і там же буде і контрабанда. Інакше державі не потрібна була б митниця.

Контрабанда як вид митних правопорушень була відома ще в давні часи. Зокрема про неї згадують у древньогрецьких і римських правових і літературних джерелах.

Нині однією з негативних тенденцій боротьби з контрабандою є те, що перспективи і можливості содового вирішення кримінальних справ даної категорії залишаються невеликими. За даними Служби безпеки України до суду надходить тільки 25% порушених митними органами кримінальних справ про контрабанду, а отримує покарання лиш 10% обвинувачених.

Таким чином, актуальність теми дослідження контрабанди як злочину, що суспільні відносини в галузі митної справи, інтереси держави, яким спричиняється шкода злочинними діями є дуже актуальна у наш час, коли відбувається становлення та удосконалення митної системи України, а також відповідної законодавчої бази.

Предметом дослідження є кваліфікації та аналізу злочину, передбаченого ст. 201 Кримінального кодексу України, який називається “Контрабанда”.

Об'єктом дослідження курсової роботи є законодавство України, зокрема Кримінальний кодекс України

Метою роботи є теоретико-правова характеристика “Контрабанди”.

Практичне значення роботи полягає у набуті практичних навичок юридичного і економічного аналізу злочину, а також можливості використання дослідження в практичній роботі.

Контрабанда товарів: суть, визначення та теоретико правова характеристика

Контрабанда - явище давнє. Вона згадується як нелегальне перевезення товарів з однієї країни в іншу в давньогрецьких і давньоримських істориків. Точних свідчень про час виникнення митної справи на території нашої держави немає. Особливо широкий розвиток контрабандна діяльність набула у XX столітті.

Сам термін “контрабанда” походить від італійського “contrabando” (contra-проти і bando - урядовий указ) і визначається як незаконне переміщення товарів чи інших цінностей че-рез державний кордон або самі предмети, незаконно перенесені чи перевезені через кордон [19, 372].

Контрабанда як явище з'явилась ще в найдавніші часи. Її розвиток нерозривно пов'язаний із становленням державності: встановленням кордонів держави, розвитком економіки, зовнішньої та внутрішньої торгівлі, розвитком митної справи. В першу чергу, розвиток контрабанди, на нашу думку, зумовлений встановленням контролю держави за зовнішньоекономічними зв'язками та введенням митних зборів. Природньо, що у всі часи знаходилися люди, які намагалися не сплачувати мито, а також вивозити з держави заборонені до вивозу товари та інші предмети. Контроль за переміщенням товарів у вигляді митниць, в свою чергу, спонукав до винайдення нових способів переміщення товарів та предметів - з приховуванням від митного контролю або поза митним контролем. Упродовж віків митниця була і залишається одним із чинників державності й незалежності країни, яскравим свідченням владного і фінансового суверенітету. Основною функцією в її діяльності було стягнення мита та виявлення контрабанди. Вже в найдавніші часи існували міждержавні стосунки, контроль за якими поміж іншим був одним із джерел поповнення державної скарбниці. Як відомо, одним із перших митників був Матвій, який збирав податки для імперського Риму [5, с. 110].

Взагалі такий розвиток державної діяльності, який ми зараз називаємо митною справою, з'явився майже одночасно із виникненням держави та нерозривно пов'язаний із розглядуваним злочином - контрабандою. Тому вважаємо не тільки доречним, а й обов'язковим розглянути еволюцію такого явища як контрабанда у нерозривній цілісності із розвитком митної справи. Починаючи з стародавнього Вавілону, тобто з початку II тисячоліття до нашої ери, в усіх державах впроваджувався огляд та збір мита з товарів, що ввозилися. На території сучасної України поняття мита як платні за провіз товарів територією держави з'явилося за часів Київської Русі. До речі, саме тоді і виникло в слов'янській мові слово "мити" і "митник" [10, с.51]. Проте достеменно точних свідчень про час виникнення митної справи на території нашої держави немає. Так Є. Осокін вважав, що система митних давньоруських правил була завезена грецькими священиками князю Володимирі для розповсюдження християнства[1, с.24]

При вивченні проблемних питань щодо відповідальності за контрабанду, в першу чергу, звертає на себе увагу розмаїття думок авторів з приводу окремих питань, що стосуються даного злочину. Цей факт, по-перше, вказує на актуальність проблематики, а по-друге, при більш глибокому вивченні, в більшості випадків, - на неузгодженість термінологічної бази та відсутність повноцінного та глибокого вивчення

історичного аспекту проблеми. Саме історичні витоки з позицій сьогодення дадуть можливість теоретично коректно та практично вірно надати трактування ключовим термінам та поняттям. Також беззаперечним є факт, що при вивченні будь-якого складу злочину потрібно ознайомитися з максимальною кількістю думок науковців, взявши до уваги позиції яких можливо буде довести хибність чи право на життя певних теоретичних засад.

Митний кордон України – це межі єдиної митної території України, в тому числі території штучних островів, установок та споруд, що створюються в економічній (морській) зоні України, над якими Україна має виключну юрисдикцію щодо митної справи. Митний кордон України співпадає з державним кордоном України за винятком меж спеціальних митних зон, межі території яких є складовою частиною митного кордону України.

В більшості країн світу контрабанда визнана одним із самих небезпечних видів злочинної діяльності. Як злочинність взагалі, контрабанда буде існувати до тих пір поки є державні кордони. Навіть в таких високо розвинутих країнах, як США, Великобританія, Франція існує контрабанда. Об'єкти контрабанди багато численні та різноманітні, а її масштаби досягають небезпечних розмірів.

Відповідно до чинного законодавства, додатковим безпосереднім об'єктом контрабанди є суспільні відносини, які охороняються кримінальним правом щодо встановленого порядку переміщення через митний кордон України товарів, історичних та культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, радіоактивних або вибухових речовин, зброї та боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї), а також стратегічно важливих сировинних товарів, щодо яких законодавством встановлено відповідні правила вивезення за межі України. Окремі науковці зазначають, що факультативним безпосереднім об'єктом контрабанди, залежно від предмета, переміщуваного через митний кордон України, можуть бути суспільні відносини, які охороняються кримінальним

правом стосовно сплати податків, зборів, обов'язкових платежів державі, забезпечення прав громадян на культурну спадщину, громадської безпеки, життя та здоров'я населення тощо[15, с.12]. Контрабанда належить до злочинів, характерною особливістю яких є обов'язкова наявність предмета, на який безпосередньо спрямовуються злочинні дії винного і через який він посягає на суспільні відносини, що характеризують об'єкт цього злочину. Відносини щодо порядку переміщення отруйних, сильнодіючих, радіоактивних або вибухових речовин, зброї та боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї) не можуть утворювати об'єкт контрабанди як господарського злочину, тому що їх сутність, в першу чергу, перебуває не у сфері господарських відносин[14, с.8]. А сам факт їх переміщення через кордон вже є суспільне небезпечним. Основна характеристика цих предметів така: всі суспільні відносини, які складаються навколо них, спрямовано на ураження живої цілі, знищення чи пошкодження навколишнього середовища. Вищерозглянута група предметів за своїми якостями, на переконання Процюка О.В., не є предметами, які, в першу чергу, використовуються як підстава для виникнення і здійснення господарської діяльності, і тому вони потребують виділення в окремий склад злочину.

Отже, контрабанда належить до злочинів, предмет яких безпосередньо встановлений в самому законі, а також є необхідною ознакою складу злочину і впливає на його кваліфікацію. Відповідно до чинного кримінального законодавства предметами контрабанди є: товари; історичні та культурні цінності; отруйні, сильнодіючі, радіоактивні або вибухові речовини, зброя та боєприпаси (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї), а також стратегічно важливі сировинні товари, щодо яких законодавством передбачено відповідні правила вивезення за межі України. Товар як предмет контрабанди (ст. 201 КК України) - це різного роду майно, призначене для задоволення певної потреби людини, тобто це речі матеріального світу, вироблені для відчуження шляхом продажу, обміну

тощо, їх головна ознака - споживча вартість[7, с.56]. Предметом контрабанди можуть виступати промислові та продовольчі товари, сировина, предмети виробничого або лабораторного призначення та ін. Також дані предмети в сукупності або окремо можуть підлягати державному експортному контролю.

Газ, нафта та електроенергія також відносяться до предметів контрабанди, оскільки вони підпадають під ознаки поняття "товар". Під товарами розуміється будь-яка переміщувана через митний кордон України продукція, в тому числі продукція на яку поширюється права інтелектуальної власності, послуги, роботи, що є об'єктом купівлі-продажу або обміну, а також інші немайнові права, призначені для відчуження. Не є предметом контрабанди особисті речі, в тому числі транспортні засоби індивідуального користування. Слід зазначити, що під особистими речами розуміють предмети першої необхідності призначені, в першу чергу, для забезпечення життєдіяльності власника – громадянина, є власністю такого громадянина, не є товаром та не призначені для відчуження або передачі іншим особам, відповідають меті та цілям перебування за кордоном, а під транспортними засобами – пристрої, призначені для перевезення людей і (або) вантажу, а також установленого на ньому спеціального обладнання чи механізмів.

Під культурними цінностями розуміються об'єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягають збереженню, відтворенню та охороні відповідно до законодавства України. А саме: оригінальні твори живопису, графіки та скульптури, художні експозиції та демонтажі з будь-яких матеріалів, твори декоративно-прикладного мистецтва; предмети, пов'язані з історичними подіями, розвитку суспільства та держави, історією науки та культури, предмети музейного значення та інші предмети, які вказані в Законі України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» від 21.09.1999р. Предметом контрабанди можуть бути як культурні цінності України, так і

культурні цінності інших держав. Належність того чи іншого предмета до історичних та культурних цінностей та його вартість встановлюється на підставі висновку експертизи. Забезпечує проведення державної експертизи культурних цінностей, заявлених до вивезення, та при поверненні їх , Державна служба контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України. Отруйні речовини – це речовини у твердому, сипучому або рідкому вигляді, вживання яких навіть із незначним перевищенням дози може призвести до смерті (миш'як, стрихнін, сулема, ціанистий калій, тощо). Сильнодіючі – це лікарські та інші засоби, вживання яких поза призначенням або з порушенням норм дозування може спричинити тяжку шкоду організму людини, наприклад, гормональні препарати. Вони мають спільні ознаки: небезпечні для життя і здоров'я людини, не є наркотичними засобами або психотропними речовинами, їх правовий режим регулюється спеціальними нормативно-правовими актами. Радіоактивні речовини – ті, активність радіонуклідів яких перевищує межі, встановленими нормами і правилами з ядерної та радіаційної безпеки. До них відносяться спеціальні розщеплювальні матеріали, радіоактивні відходи, радіоізотопні джерела іонізуючого випромінювання. Вибухові речовини – це хімічні сполуки, чи суміші здатні під впливом зовнішнього імпульсу до само поширення з великою швидкістю хімічної реакції із утворенням газоподібних продуктів та виділенням тепла. До них належать амоніти, амонали, тротил, вибухові напівпродукти утилізації – порох тощо. Під зброєю у ст.201 КК мається на увазі як вогнепальна зброя (крім гладкоствольної мисливської), так і холодна зброя. Боєприпасами (крім боєприпасів для мисливської гладкоствольної зброї) – є патрони до вогнепальної зброї різних калібрів. Предметом контрабанди у ст. 201 названі не будь-які стратегічні товари (продукція), а лише ті із них, які є сировинними товарами (вони є предметом контрабанди лише при їх вивезенні за межі України). Такими товарами, крім тих, експорт яких підлягає квотуванню, є також окремі види сировини, які можуть бути використані для виготовлення озброєнь, військової та

спеціальної техніки, які підлягають державному експортному контролю, згідно з положенням про державний експортний контроль в Україні. Слід окреслити питання про визнання товарів предметами контрабанди. Відомо, що будь-який товар повинен мати споживчу і мінову вартість[9, с.74]. З тлумачення ст. 201 КК випливає, що іншим кримінально-правовим критерієм для товарів є встановлення «великого розміру», тобто того факту, що загальна вартість контрабандного товару у тисячу і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян, який встановлений на час вчинення контрабанди. Аналіз смислового значення даного критерію дозволяє стверджувати про недосконалість його визначення, що може викликати його неоднозначну інтерпретацію правниками. Так, термін «великий розмір» застосовувався і в ст. 70 (Контрабанда) КК УРСР, 1960 р., при цьому він не мав конкретного визначення. Зокрема, у Постанові Пленуму Верховного Суду СРСР від 3 лютого 1978 р. № 2 «Про судову практику в справах про контрабанду», а також у коментарі до ст. 70 КК УРСР роз'яснювалось, що «контрабанда кваліфікується за ознакою великого розміру у випадках переміщення... товарів на суму, приблизно, 1000 руб. і більше, а також на суму, дещо нижче 1000 руб., якщо переміщувались... товари у значній кількості...»[12,с.42]. У Кримінальному кодексі України (2001 р.), ст. 201 КК «Контрабанда» тлумачить термін «великий розмір» однозначно, зв'язуючи його тільки з оцінкою товару за вартісним показником у грошовому вираженні. Очевидно, вживання в цьому контексті терміна «великий розмір» є не зовсім коректним, тому що, як підкреслювалось вище, мінова вартість товару визначається єдиним спеціальним показником – ціною, що виражається в грошовому еквіваленті[10, с.36]. Під розміром же будь-чого розуміють інші характеристики – кількість, довжину, ширину тощо. З іншого боку, визначення такого критерію віднесення товару до предметів контрабанди, як «великий розмір», явно застаріло і вимагає змін.

З об'єктивної сторони контрабанда виражається у переміщенні через митний кордон України поза митним контролем або з прихованням від митного контролю предметів контрабанди. Під переміщенням предметів поза митним контролем слід розуміти їх переміщення через митний кордон поза місцем розташування митниці або поза часом здійснення митного оформлення.

Переміщення предметів із приховуванням від митного контролю - це їх переміщення через митний кордон: із використанням тайників або інших засобів, що утруднюють шляхи їх виявлення; шляхом надання одним предметам вигляду інших; шляхом подання до митного органу України як підстави для переміщення предметів підроблених документів або таких, які одержані незаконним шляхом, містять неправдиві дані чи є підставою для переміщення інших предметів.

Під тайниками слід розуміти спеціально виготовлені, обладнані або пристосовані сховища, а також конструктивні порожнини, ємності тощо. Підставою для переміщення предметів через митний кордон є визначені нормативними актами документи, без яких неможливо одержати дозвіл митниці на пропуск предметів через митний кордон. Зокрема, це можуть бути митна декларація, контракт, коносамент, квота, товарно-супроводні документи, дозвіл відповідних державних органів[1, с.51]. Підробленими слід вважати як фальшиві документи, так і справжні, до яких внесено неправдиві відомості чи окремі зміни, що перекручують зміст інформації щодо фактів, які ними посвідчуються, а також документи з підробленими відбитками печаток, штампів, підписами тощо. Контрабанда вважається закінченим злочином з моменту фактичного незаконного переміщення товарів та зазначених у диспозиції ч.1 ст.201 КК предметів через митний кордон України. Якщо предмети контрабанди виявлено під час огляду чи переогляду речей чи особистого огляду, в тому числі і повторного, при виїзді за межі України, вчинене слід кваліфікувати як замах на контрабанду, з посиланням на ч.2 чи ч.3 ст.15 КК[13, с.22].

Контрабанда з суб'єктивної сторони характеризується умисною формою вини, вид умислу –прямий. Мотиви і мета вчинення контрабанди для кваліфікації дій за ст.201 КК значення не мають. Якщо метою незаконного переміщення товарів через митний кордон було ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів, необхідної при їх переміщенні через митний кордон України в установленому законом порядку, дії винного мають кваліфікуватися за сукупністю злочинів - за відповідними частинами ст..201 КК та ст..212 КК за наявності в них всіх обов'язкових ознак передбачених ними злочинів. Особисті речі, що безпосередньо ввозяться громадянами в супроводжуваному багажі будь-якими видами транспорту на митну територію України або пересилаються в несупроводжуваному багажі, усно чи письмово декларуються за бажанням власника таких речей, або на вимогу особи митного органу та не оподатковуються. А товари та транспортні засоби, що ввозяться громадянами на митну територію України для вільного використання, підлягають обов'язковому митному декларуванню митним органам, та оподатковуються в порядку, передбаченому Законом України «Про порядок ввезення (пересилання) в Україну, митного оформлення та податкування особистих речей, товарів та транспортних засобів, що ввозяться (пересилаються) громадянами на митну територію України». Під декларуванням розуміється заявлені за встановленою формою мети переміщення через митний кордон України предметів і точних даних про кількісні та вартісні характеристики таких предметів, а також будь-яких відомостей, необхідних для митного контролю та митного оформлення.

Суб'єктом злочину є особа, яка досягла 16-річного віку. Вчинення контрабанди службовою особою з використанням свого службового становища необхідно додатково кваліфікувати за ст.364 чи ст..365 КК України. Дії службової особи, яка сприяла незаконному переміщенню предметів через державний кордон, належить розглядати як пособництво в контрабанді, вчинене шляхом приховування від митного

контролю, якщо ця особа не входить до групи осіб, які вчинюють контрабанду за попередньою змовою (ч.2 ст.201 КК), та відповідний службовий злочин[6, с.33].

Як відомо, у кримінальному праві та кримінальному процесі під кваліфікацією будь-якого діяння розуміють його кримінально-правову оцінку, що полягає у порівнянні, з метою з'ясування тотожності (відповідності) чи відмінності виявлених ознак фактично вчиненої дії (бездіяльності) з ознаками юридичного складу злочину, визначеного кримінальним законом.

Отже необхідною передумовою правильної юридичної оцінки діяння є не лише точне і повне встановлення фактичних обставин, але й чітке, юридично-правильне, однозначне розуміння усіма правниками і судом ознак складу того чи іншого злочину. Лише у цьому випадку може відбутись порівняння цих двох категорій (обставин і ознак), що забезпечить прийняття законного і обґрунтованого процесуального рішення, оскільки надасть підстави віднести конкретне фактичне діяння до злочину певного виду, відмежувати його від інших видів злочинів та правопорушень, або відмовити у порушенні кримінальної справи за відсутності події (складу) злочину. Лише у цьому разі можливо розраховувати на швидке і повне розкриття злочинів, забезпечення законних прав громадян, певною мірою уникнути слідчих помилок або поставити перепони корупції у правоохоронній і судовій системі. Тому вдосконалення нормативного визначення складу злочину є актуальним і практично значущим завданням. Кваліфікуючими видами контрабанди є її вчинення 1) за попередньою змовою групою осіб або 2) особою, раніше судимою за ч.1 чи ч.2 ст.201 КК. Раніше судимою за злочин, передбачений ст.201, є особа, яка була засуджена за ч.1 ст.201 і судимість з якої не знята чи не погашена у встановленому законом порядку.

Найчастіше вчинення контрабанди набуває форм організованої злочинної діяльності при переміщенні значних обсягів товарів, які

користуються підвищеним попитом у населення (в тому числі акцизної групи), культурних цінностей, радіоактивних речовин, зброї й особливо наркотиків[14, с.48]. У середньому кількість осіб, які є співучасниками цього злочину, налічує від 3 до 5 осіб. Переважає вчинення контрабанди за попередньою змовою групою осіб, що складає близько 90 % від загальної кількості контрабанди, вчиненої у різних формах співучасті. У 85 відсотках – це групи з кількістю членів 2–3 особи, у 12 % – від 3 до 5 осіб, і лише у 3 % – більше 6 осіб[8, с.45]. Проте, є усі підстави стверджувати, що переважна частина контрабанди, що вчинена в більш небезпечних організованих формах, має латентний характер. Досить красномовним підтвердженням цьому, наприклад, є такий факт. Під час слідства лише по одній кримінальній справі щодо замаху 2 жовтня 1999 р. на життя народних депутатів України Н.М. Вітренко, В.Р. Марченка, М.А. Лимаря виявлені окремі види зброї та боєприпасів контрабандного походження, які у кілька разів перевищують річний показник з виявлення аналогічних предметів усіма митними органами держави[14, с.19].

Так, у частині 2 статті 201 КК “Контрабанда” та у ч. 2 ст. 305 “Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів” вчинення даних злочинів “за попередньою змовою групою осіб”, а у ч. 3 ст. 305 КК вчинення злочину “організованою групою” визначено як кваліфікуючу обставину, що обтяжує відповідальність винних осіб. Ці форми співучасті передбачають прямий доказ винних, послідовно підвищують суспільну небезпеку вчиненого, внаслідок чого контрабанда (ст. 201, 305 КК) відповідно до п. 4, 5 ст. 12 КК “Класифікація злочинів” із категорії “тяжких” переходить до категорії “особливо тяжких” злочинів[15, с.68].

Вказані кваліфіковані форми співучасті відповідно до п. 2 ст. 67 КК формально визначені серед обставин, які обтяжують покарання. Вони вказані у відповідних статтях Кримінального кодексу, згідно з ч. 4 ст. 67 КК при їх наявності у конкретних справах про контрабанду не повинні враховуватись

як обставини, що обтяжують покарання, а підлягають обов'язковому врахуванню при дослідженні події контрабанди, винності та мотивів обвинувачених. Змістовне тлумачення вказаних кваліфікуючих ознак контрабанди у кримінальному праві має не тільки вирішальне значення для їх використання у кримінальному процесі, але відіграє суттєву роль в організації цілеспрямованих оперативно-розшукових заходів, ефективній організації розслідування і т. ін. Слід зазначити, що не встановлення конкретних ознак форм співучасті до порушення кримінальної справи про контрабанду (зокрема, під час оперативно-розшукової діяльності) не означатиме відсутності законних підстав її порушення. Але при цьому, як свідчить аналіз доступної слідчої і судової практики, практично унеможлиблюється подальше достовірне й повне встановлення зазначених ознак. Не встановлення або ж неправильна оцінка зазначених кваліфікуючих ознак контрабанди буде означати порушення принципу всебічного, повного та об'єктивного дослідження обставин справи (ст. 22 КПК), що вимагатиме їх нового дослідження. Недарма у пункті 11 Постанови Пленуму Верховного Суду України "Про судову практику в справах про контрабанду" № 2 від 26 лютого 1999р. вказано: "Якщо в постанові про притягнення як обвинуваченого та в обвинувальному висновку наведено не всі ознаки контрабанди, які мали місце в конкретному випадку, справа підлягає поверненню на додаткове розслідування"[2, с/74]. Згідно із загальною теорією кваліфікації злочинів при кваліфікації контрабанди, вчиненої за попередньою змовою групою осіб, спочатку встановлюється форма спільної злочинної діяльності, а потім дається оцінка ролі кожної особи-учасника даного злочину, визначаються умови й межі її кримінальної відповідальності. Якщо контрабанду вчинено організованою групою, то, крім обставин вказаних вище, необхідно встановити й факт існування групи, а також те, що вона має характер організованої. При цьому у даних формах співучасті дії кожного співучасника розглядаються як співвиконавство незалежно від ролі, яку кожний з них фактично виконував. Проте, спроба безпосереднього

застосування даного правила по відношенню до контрабанди зустрічає певні складнощі. Не виникає питань, скажімо, із кваліфікації дій членів організованої групи, які вчинили контрабанду наркотиків. За наведеним вище порядком ці дії слід кваліфікувати за ч. 3 ст. 305 КК, де прямо передбачена дана форма співучасті як кваліфікуюча ознака. Але цього, на жаль, не зроблено щодо ст. 201 КК, в якій (ч. 2) згадується лише така форма співучасті, як “за попередньою змовою групою осіб”. Законодавець чомусь у новому КК (редакції 2001 р.) не згадує “організовану групу” і серед обставин, які обтяжують покарання (ст. 67 КК). За цих обставин, якщо контрабанда (ст. 201 КК) вчинена у складі організованої групи, то дії співучасників доцільно кваліфікувати все-таки за ч. 2 ст. 201 КК, що більш відповідає суспільній небезпеці вчиненого. Якщо у досягненні злочинного результату членам такої групи сприяла стороння для групи особа (скажімо, обіцяла приховати злочин), то відповідно до ч. 2 ст. 29 КК її дії слід кваліфікувати за ч. 5 ст. 27, ч. 2 ст. 201 КК. Характеризуючи протиправність дій при контрабанді, слід виходити з того, що у диспозиції ст. 201, 305 КК України передбачені лише два види незаконного переміщення предметів і речовин через митний кордон України – із приховуванням від митного контролю та поза митним контролем, але не визначені конкретні способи, типові для кожного з них[11, с.25]. Тому диспозиції цих статей КК України відносно способів вчинення контрабанди належить розглядати як банкетні та застосування пов’язувати, відповідно, зі ст. 352 (Дії, спрямовані на переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю) та ст. 351 (Дії, спрямовані на переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України поза митним контролем) Митного кодексу України редакції 2002 р.) Вже сама назва видів і способів незаконного переміщення у новому МК (2002 р.) не можна визнати вдалими. Ці визначення явно програють за точністю юридичних термінів, у порівнянні із МК (1991 р.), що негативно позначиться на практиці розслідування й доказування. Так, і у статтях 351 та 352 МК (2002 р.) вказані види й способи переміщення пов’язані по суті лише

з двома різновидами предметів контрабанди, визначених у ст. 201 і 305 КК – товарами та транспортними засобами. Відразу ж виникає питання: “А які ж тоді способи незаконного переміщення стосуються інших різновидів предметів контрабанди, скажімо, культурних цінностей, зброї, наркотичних засобів, що не входять до названих у ст. 351, 352 МК груп предметів. Чому в такому разі ці способи не визначені окремо?” У такій ситуації бланкетний характер складу контрабанди з одного боку, та неприпустимість особистого трактування норм кримінального закону і застосування їх за аналогією (ст. 19, 62, 129 Конституції України). З іншого, – створює правникам значні труднощі при кваліфікації і доказуванні способів контрабанди, які не стосуються товарів та транспортних засобів.

Поряд з контрабандою, формально в діях цих осіб простежуються ознаки зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК; згідно з ч. 3 ст. 12 КК – це злочин середньої тяжкості). Але дане протиправне діяння саме є способом вчинення контрабанди і повністю охоплюється складом цього злочину (згідно з ч. 4, 5 ст. 12 КК контрабанда – це тяжкий, або особливо тяжкий злочин), а тому не потребує додаткової кваліфікації за ст. 364 КК. Отже, в цьому разі не можна говорити про ідеальну сукупність злочинів, тобто вчинення внаслідок одної дії контрабанди і зловживання владою. Як справедливо зазначав з цього приводу С.А. Тарарухін, в ситуації, коли один склад злочину є формою, способом, засобом або наслідком вчинення іншого, більш небезпечного злочину, сукупність злочинів виключається[9, с.6].

Якщо незаконне звільнення від митного контролю відбулось за неналежного виконання службовою особою своїх службових обов'язків, за відсутності умислу щодо вчинення контрабанди, то у цьому разі, звичайно, в діях цієї особи відсутній склад контрабанди і необхідно вирішувати питання щодо притягнення її до відповідальності за ознаками злочину, передбаченого ст. 367 КК.

Практичні аспекти проблеми контрабанди в сучасній Україні

В останні роки в Україні значно ускладнилась криміногенна ситуація. З'явилися і набули поширення нові види антигромадських дій у сфері господарської діяльності, досить серйозно загострилась проблема корупції, злочинності, пов'язаної із вбивствами на замовлення, зловживання владою, а також контрабандою, яка за ступенем суспільної небезпеки посідає не останнє місце у цьому переліку. Адже контрабанда завдає надзвичайно серйозної шкоди економіці держави. При цьому слід звернути увагу на те, що при незаконному ввезенні в Україну наркотичних засобів, отруйних, сильнодіючих, радіоактивних, вибухових речовин, зброї та боєприпасів, поряд із порушенням встановленого порядку переміщення вказаних предметів і речовин через митний кордон України, створюється небезпека заподіяння шкоди громадському порядку, здоров'ю та життю населення, з'являються умови для вчинення особливо тяжких злочинів [14, с.12].

Криміналізації відносин у галузі зовнішньої торгівлі сприяло уповільнене реагування держави організаційно-правовими методами на діяльність суб'єктів ЗЕД та відсутність прозорих, економічно обґрунтованих, сталих правил зовнішньої торгівлі і митного регулювання.

Як зазначає С.О. Баранов у статті „До питання протидії контрабанді в Україні на сучасному етапі”, опублікованій в журналі „Вісник Одеського інституту внутрішніх справ” 2005 — №2 (с.18-22), це було зумовлено як об'єктивними факторами (становлення організаційної структури молодій держави, формування кадрового апарату, створення сучасної законодавчої бази), так і суб'єктивними факторами (намагання окремими підприємцями, а потім і фінансово-економічними групами не допустити створення прозорих правил регулювання цієї діяльності, корислива зацікавленість державних посадовців різних рівнів в отриманні протиправних прибутків, намагання

частини населення в умовах економічної кризи та масового безробіття забезпечити себе засобами існування) [2, с.18].

У статті контрабанда товарів розглядається як одна зі складових економічної злочинності. Зокрема, йдеться про те, що вона дозволяє уникнути сплати митних платежів до бюджету держави і через цю протиправну діяльність одержувати максимальні прибутки. Контрабанда нерозривно пов'язана з корупцією в органах влади і управління, правоохоронних органах, банківських структурах тощо, що суттєво впливає на загальну криміногенну ситуацію в Україні. Головна суспільна небезпека контрабанди полягає в тому, що вона підриває існуючі економічні, фінансові, податкові відносини держави.

Контрабанда не сприяє розвитку національного виробництва, економічно придушує українського виробника, зменшує податкові надходження до бюджету країни. Так, на думку фахівців, недонадходження до бюджету через контрабанду та різного роду економічні схеми зменшення розміру плати митних платежів приводить до того, що Україна недоотримує щорічно приблизно від 20 до 30 мільярдів грн. Сюди ще можна додати збитки від відшкодування ПДВ суб'єктам ЗЕД за фіктивний експорт та реекспорт товарів. Протидія контрабанді дала б змогу державі, по-перше, отримати додаткові кошти для проведення соціально-економічних реформ; по-друге, встановити чіткий та прозорий порядок державного регулювання в галузі ЗЕД та митної справи; по-третє, зменшити загальний рівень злочинності в Україні [3, с.19].

Для вироблення напрямків удосконалення протидії контрабанді на сучасному етапі автор вважає необхідним розглянути обставини, що сприяють її вчиненню та поширенню.

По-перше, на його думку, це соціально-економічні негаразди, пов'язані зі спадом вітчизняного виробництва у більшості галузей народного господарства: наявність бюджетного дефіциту та досить високого рівня інфляції, низької платоспроможності суб'єктів господарювання та основної

маси населення, високий рівень безробіття. Дані обставини суттєво впливають на попит на товари масового споживання, які за ціною та якістю відповідали б реальним доходам населення.

По-друге, досить високі ставки ввізного мита. У середньому вони складають 27 % від митної вартості товарів. Для порівняння, середня світова ставка мита на імпортовані товари складає 2-5 % їхньої митної вартості[13, с.21]. Цей економічний чинник впливає на суб'єктів ЗЕД, змушує їх шукати різноманітних протиправних способів ухилення від сплати мита, що, у свою чергу, впливає на загальний рівень контрабанди.

По-третє, наявність прозорих кордонів із Росією, Молдовою та Білоруссю. Існує близько 3,5 тис. різних шляхів, якими можна перетинати український кордон в обхід митного контролю .

По-четверте, необхідність удосконалення законодавства з питань митного та зовнішньоекономічного регулювання. Усунення існуючих протиріч у діях норм митного законодавства.

По-п'яте, наявність організаційно-правових проблем, які стосуються:

а) діяльності «вільних митних зон», які на сьогодні перетворилися на легальні місця ввезення контрабандного товару, при чому формально митний кордон цих зон товари не перетинають, відбувається тільки відповідне оформлення документів на товар, що, у свою чергу, сприяє вчиненню посадових злочинів[7, с.41];

б) діяльності тимчасових складів митного зберігання та митно-ліцензійних складів, коли через них оформляються товари з використанням протизаконного механізму, який дозволяє ухилятися від сплати митних платежів;

в) наявність тіньових схем надання фіктивних документів для зниження митної вартості товарів. Наприклад, у ході перевірок митної вартості товарів, що завозились на митну територію України через Одеський, Іллічівський та Севастопольський морські порти, було встановлено заниження митної вартості у десятки разів;

г) завезення товарів під виглядом гуманітарної допомоги з наступною їх реалізацією в обхід існуючого, встановленого законом порядку;

д) низький контроль за службовою діяльністю посадових осіб митної служби, високий рівень корумпованості працівників ДМСУ, особливо серед керівного складу. Статистика свідчить, що за 2003-2004 рр . тільки силами ДМСУ щодо посадових осіб митниці було проведено 588 службових розслідувань, до правоохоронних органів направлено 430 матеріалів для порушення кримінальних справ за фактами зловживань, разом із тим, до кримінальної відповідальності було притягнуто лише 35 митників, щодо 39 були складені протоколи про корупцію[5, с.32];

є) низька ефективність роботи відділів по боротьбі з контрабандою митниць, яка викликана, на наш погляд, двома обставинами: стриманням їхньої роботи щодо певних учасників ЗЕД (такий тиск здійснюється на керівництво митниць, відділень боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил з боку державних посадовців, посадових осіб місцевого самоврядування, народних депутатів); відсутність правових засад для проведення оперативно-розшукової діяльності по справах про контрабанду;

ж) недоліки в роботі судових органів пов'язані з повнотою та об'єктивністю застосування судами норм чинного законодавства, чим порушується принцип невідворотності покарання за вчинення правопорушення, у даному випадку контрабанди. Так за 2003 р. митними органами було порушено 367 кримінальних справ про контрабанду, передано до суду 311, судами засуджено до позбавлення волі тільки 175 осіб [5, с.34]. Мають місце випадки, коли судами першої інстанції не завжди приймаються рішення, що відповідають чинному законодавству ;

з) недоліки у проведенні розслідувань у справах про контрабанду, що знижує ефективність боротьби з контрабандою, негативно впливає на сучасний стан дізнання та розслідування кримінальних справ даної категорії, недосконалий рівень взаємодії між співробітниками ВБК митних органів і слідчими підрозділами СБУ. Сюди можна віднести недоліки процесуального

характеру: недбале процесуальне оформлення справ; порушення строків передачі справ до слідчих підрозділів; помилки у закріпленні доказової бази; несвоєчасне винесення рішень про затримання правопорушників; неякісний огляд місця вчинення злочину і т.ін (с.20).

Виходячи з названих обставин, на думку автора, з метою підвищення рівня ефективності протидії контрабанді в Україні слід провести наступні заходи. У політичному напрямку проявити політичну волю в послідовній реалізації заявленого курсу на боротьбу з корупцією і посадовими зловживаннями. В економічному напрямку провести перевірку діяльності вільних митних зон та перереєстрацію суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, розташованих у них; знизити рівень ставок ввізного мита від 2 до 12 % від митної вартості товарів залежно від їхнього соціально-економічного статусу. В організаційно-правовому напрямку: як найшвидше ввести в дію наступні нормативні акти: Закон «Про Державну митну службу України»;»Дисциплінарний статут ДМС України»; запровадити проведення економічно-правових експертиз законодавчих актів з питань митної справи, особливо тих, які стосуються митно-тарифного регулювання; зменшити кількість підзаконних нормативно-правових актів, що врегульовують суспільні відносини в галузі митної справи, усунути правові норми, які дублюють або допускають двояке тлумачення процесу регулювання; зробити аналіз та перевірку стану реалізації вже прийнятих нормативно-правових актів та державних програм з боротьби з контрабандою; законодавчо врегулювати питання надання митним органам права проводити оперативно-розшукову діяльність у справах про контрабанду та проведення досудового слідства у справах даної категорії; забезпечити слідчі підрозділи ДМСУ висококваліфікованими кадрами, які мають вищу юридичну освіту та стаж роботи, пов'язаної із процесуальною діяльністю (до роботи в цих підрозділах можна ширше залучати відставних офіцерів СБУ та МВС); підвищити рівень заробітної плати працівникам митної служби в 5-8 разів, за рахунок скорочення атестованих посад, не пов'язаних із виконанням оперативно-

службової діяльності, а також залучення коштів від звернення в дохід держави конфіскованих матеріальних цінностей по справах про контрабанду та порушення митних правил; підвищити рівень матеріально-технічного забезпечення підрозділів митної служби, особливо оперативних підрозділів, а також митних постів, розташованих на кордонах з Росією, Білоруссю та Молдовою; розробити державну програму технічного облаштування кордонів із названими державами, до фінансування цієї програми залучати інвестиційні кошти країн Євросоюзу; реорганізувати Державну митну службу України в Державний митний комітет і підпорядкувати його Міністерству фінансів України; провести ряд організаційних заходів зі зміцнення виконавчої та службової дисципліни серед працівників митних органів; спираючись на існуючу законодавчу базу, спільними зусиллями прокуратури, СБУ, МВС і ДМСУ створити систему додаткового контролю та переогляду товарів, які переміщуються через митний кордон України; при Раді національної безпеки України створити координаційний центр з організації взаємодії правоохоронних органів у боротьбі з контрабандою та транснаціональною злочинністю [4, с.20-21].

У статі „Контрабанді надійні бар’єри”, опублікованій в журналі „Прокуратура.Людина.Держава.” №5 – 2004 (с.21-23), Володимир Лемак аналізує проведену органами прокуратури перевірку додержання митниками законодавства при переміщенні через кордон суб’єктами підприємницької діяльності та громадянами транспортних засобів[12, с.5].

Зокрема, він вказує на те, що було витребувано відомості щодо кількості переміщених автомобілів у різних митних режимах — імпорт, транзит, тимчасове ввезення і вивезення. Для встановлення фактів порушень митного законодавства було витребувано інформацію про транспортні засоби, котрі перетнули кордон України у пунктах пропуску митниць Закарпаття та значилися недоставленими у внутрішні митниці. Як показала перевірка, 52 автомобілі, які вважалися недоставленими у митниці призначення громадянами у 2001 р., за обліками МВС України значилися

зареєстрованими у різних областях України на осіб, котрі не мали жодного відношення до тих, хто ввіз автомобілі та взяв зобов'язання доставити їх у митницю призначення і провести їх повне розмитнення.

Упродовж 2002 р. через пункти пропуску в зоні діяльності Карпатської регіональної митниці було зафіксовано переміщення через кордон майже 89 тис. легкових автомобілів. У ході перевірки встановлено, що 802 із них, ввезених у режимі зворотного вивезення, так і не було вивезено за межі України. Принаймні відомостей про це на митниці не було. Щоб встановити законність оформлення вказаних транспортних засобів прокуратура направила відповідні запити в органи УМВС. Виявилося, що 9 із цих автомобілів уже було незаконно зареєстровано.

Загалом у процесі перевірки прокуратурою виявлені численні грубі порушення, які допускались працівниками Карпатської регіональної митниці. Зокрема, нею не проводилися перевірки навіть тих вище зазначених 52 автомобілів, не-доставлених у митницю призначення. Незважаючи на те, що були достатні відомості про незаконну реєстрацію транспортних засобів на території України, за такими фактами заходи щодо усунення порушень не вживалися (с.22).

Як слушно зазначає автор, із введенням у дію з 1 січня 2004 р. нового Митного кодексу України ряд колишніх схем контрабандного переміщення товарів через державний кордон сьогодні не використовується. Удосконалено правила оформлення ввезення на нашу територію і вивезення з неї товарів, періодично вносяться корективи у розміри митних платежів тощо. І все ж окремі контрабандні схеми зловмисники використовують і дотепер доволі активно. Наприклад, в останній день січня цього року працівники оперативної групи Держмитслужби України та митні вартові Карпатської регіональної митниці у зоні митного контролю вантажного відділу провели переогляд вантажної автомашини марки «Даф» з напівпричепом, якою водій приватного підприємця-перевізника доставляв за призначенням понад 16т насіння цукрових буряків. Згідно з наданими супровідними документами на

вантаж вартість насіння у 953 мішках становила майже 4 млн грн [10, с.23]. Вантаж, оформлений Київською регіональною митницею в режимі експорт, відправлявся за укладеними з кількома вітчизняними приватними підприємствами та господарськими товариствами договорами комісії і прямував на адресу двох закордонних фірм з розвантаженням на митному ліцензійному складі в Угорщині.

У ході перевірки встановлено, що насіння насправді було тільки 14 т у 828 мішках, і його вартість становила лише 236,5 тис. грн. На підставі експертного висновку Закарпатської обласної насінневої інспекції цей товар взагалі визнати насінням не можна було, бо його якість не відповідала стандартам. Словом, групою осіб було заздалегідь сплановано досягнення мети: одержати від держави солідну суму як відшкодування ПДВ, тому й завищено вагу та вартість вантажу та вчинено замах на контрабандне переміщення через митний кордон України товарів у великих розмірах з приховуванням від митного контролю шляхом подання документів, що містять неправдиві дані [12, с.22].

Як зазначає І.Кириченко у статті „Контрабанда алкогольних напоїв і тютюнових виробів в Україні: кримінологічний аспект”, опублікованій в журналі „Право України” №2 – 2006 (с.78-82), у останні роки актуалізувалася боротьба правоохоронних органів України зі злочинною діяльністю у сфері обігу підакцизних товарів, зокрема, що визначена ст. 201 Кримінального кодексу України (далі — КК) як контрабанда, котра набуває якостей організованості, завдає значної шкоди економіці держави[10, с.11]. Оскільки при цьому предметом злочину стають не тільки традиційні історичні та культурні цінності, антикваріат, предмети мистецтва, отруйні, сильнодіючі, радіоактивні або вибухові речовини, зброя, стратегічно важливі сировинні товари, а й високоліквідні товари, на котрі встановлюється акцизний збір, зокрема, алкогольні напої і тютюнові вироби. Методи і заходи боротьби з цим, особливо небезпечним, злочином органічно пов'язані та обумовлені

забезпеченням правил переміщення через митний кордон України вказаних товарів.

Автор наводить інформацію Державної митної служби України (далі — Держмитслужба), протягом 1-го півріччя 2005 р. порушено 169 кримінальних справ про контрабанду на загальну суму 234,8 млн. грн., що у 4,3 рази перевищує аналогічний показник минулого року (54,0 млн. грн.).

На думку автора, актуальність проблеми контрабанди знаходить вираження у прийнятті наступних нормативно-правових актів: Законі від 17 травня 2001 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил»; постановях Кабінету Міністрів України (далі — КМУ) від 1 квітня 2005 р. «Про затвердження Державної програми „Контрабанді — СТОП» на 2005-2006 роки», від 10 червня 2005 р. „Про утворення міжвідомчих мобільних груп з питань боротьби з контрабандою», від 2 березня 2003 р. „Про утворення Міжвідомчої координаційної ради з питань боротьби з контрабандою»; постанові Пленуму Верховного Суду України № 8 від 3 червня 2005 р. «Про судову практику в справах про контрабанду та порушення митних правил» тощо (с.78).

За даними автора, за результатами проведення операції „Контрабанді — СТОП» підрозділами ДПА України: вилучено товарів з незаконного обігу на суму майже 89 млн. грн., у тому числі незаконно ввезених на митну територію України — на суму понад 49,3 млн. грн.; порушено 562 кримінальні справи; донраховане за наслідками перевірок понад 1 млрд. 776 млн. грн., у тому числі за неправомірно сформовані суми ПДВ — на суму 254 млн. грн.; вдалося запобігти псевдоекспортним операціям на суму понад 66 млн. грн.

За даними Держмитслужби, за 1-е півріччя 2005 р. до суду направлено 42 кримінальні справи про контрабанду на суму 23,8 млн. грн. (для порівняння: за 6 місяців 2004 р. — 58 справ на суму 5,0 млн. грн). Середня вартість предметів контрабанди у одній справі з початку року

складає 1,389 млн. грн., що 4,7 рази більше, ніж у 1-му півріччі 2004 р. Реально вилучено предметів у цих справах на суму 148,7 млн. грн., з них: тютюну і тютюнових виробів на 1,17 млн. грн., а спирту та горілчаних виробів на 0,19 млн. грн.

Не зважаючи на те, що з 1 січня 2005 р. законодавче збільшено з 61,5 до 131 тис. грн. мінімальний розмір, з якого настає кримінальна відповідальність, кількість порушених справ у порівнянні з минулим роком не зменшилася (с.78).

На думку автора, зростання обсягів контрабанди пов'язано, насамперед, з постійними змінами порядку оподаткування окремих видів товарів, які ввозяться на територію України, збільшенням розміру акцизного збору, спадом виробництва у країні, зростанням кількості безробітних та іншими факторами. При цьому, незважаючи на зростання податків, ставок та збільшення кількості інших обов'язкових платежів у сфері зовнішньоекономічної діяльності (далі — ЗЕД). активність її учасників невинно зростає. Результати проведеного автором дослідження практики правоохоронних органів щодо протидії злочинам у сфері ЗЕД, свідчать, що збільшення контрабандних операцій з підакцизними товарами, зокрема алкогольними напоями і тютюновими виробами, пропорційно темпам зростання ставок мита й інших обов'язкових платежів на них (с.78-79).

При цьому сучасна контрабанда вже «переросла» свої ранні, класичні форми і нині набуває характеру «промислу», із залученням корумпованих зв'язків у владних та управлінських державних структурах. При цьому в більшості випадків наявні обов'язкові атрибути: підробка документів, використання документів, отриманих незаконним шляхом, недоставлення вантажу, із застосуванням злочинних схем „перерваного транзиту» тощо (с.79).

За результатами проведеного автором опитування працівників правоохоронних органів України (300 респондентів) щодо поліпшення заходів із запобігання злочинам, які вчиняються у сфері обігу алкогольних

напоїв і тютюнових виробів, 69 % опитаних вказали на те, що скоєння злочинів у цій сфері часто залежить від контрабанди даних товарів. При цьому понад 20% респондентів зазначили, що контрабанда займає чільне місце серед таких злочинів у сфері обігу алкогольних напоїв і тютюнових виробів, як: випуск або реалізація неякісної продукції (25%); легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (17%); ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів (21%); інших злочинів (17%) [14, с.79].

Як вказує автор статті, проведення державної політики урядом України, що знайшла відображення у державній програмі «Контрабанді — СТОП» на 2005-2006 рр., спрямоване на здійснення заходів із запобігання і боротьби з контрабандою, забезпечення системного підходу до захисту внутрішнього ринку від контрабандних товарів і підтримки вітчизняних товаровиробників, вирішення питань наповнення державного бюджету та створення сприятливих умов для розвитку економіки. При цьому аналіз стану боротьби з контрабандою свідчить, що, незважаючи на комплекс здійснених правоохоронними органами заходів, вона продовжує поширюватись, а пов'язані з нею негативні процеси набувають дедалі витонченіших форм, що завдає значної шкоди економіці України, негативно впливає на криміногенну ситуацію у державі. Мають місце факти незаконного звільнення товарів підакцизної групи від митного оформлення, їх ввезення на митну територію України під виглядом транзиту, переміщення цих товарів через митний кордон поза пунктами пропуску, недекларування та їх приховування від митного контролю шляхом подання митному органу документів, що містять неправдиві відомості стосовно вартості товару, кількості вантажу, країни його походження, відправника товару тощо. При цьому активно використовуються фіктивні фірми або такі, що перебувають на обліку як учасники ЗЕД, але без укладення відповідних контрактів.

Визначальними факторами поширення контрабанди алкогольних напоїв і тютюнових виробів автор вважає: існування економічних передумов;

недостатня ефективність митного і прикордонного контролю; недосконалість нормативно-правової бази у сфері регулювання імпорту та боротьби з контрабандою; необлаштування кордону України з державами СНД; високі ставки ввізного мита, акцизного збору та податку на додану вартість під час імпорту; неоднакове податкове навантаження на суб'єктів господарювання; наявність значної різниці між світовими і внутрішніми цінами на окремі групи товарів; корупція у митних органах, органах охорони державного кордону, інших правоохоронних та контролюючих органах; відсутність належного контролю за реалізацією цих товарів на внутрішньому ринку; недосконалість обміну інформацією між державними органами, що здійснюють контроль за зовнішньоекономічною діяльністю.

Протиправній діяльності сприяють, насамперед, високі ставки ввізного мита, акцизних зборів та податку на додану вартість. Практично кожна ставка ввізного мита, яка перевищує 10-15 відсотків митної вартості, робить імпорт неефективним. І у разі попиту на цю продукцію на ринку провокує суб'єктів ЗЕД до пошуку схем ввезення, які не передбачають сплату ввізного мита, акцизних зборів та податку на додану вартість. Така продукція на національному ринку є більш конкурентоспроможною, ніж аналогічна продукція національного походження. У зв'язку з цим зниження ставок ввізного мита, акцизного збору та податку на додану вартість створить належні умови для діяльності на національних ринках, усуне передумови для нелегального імпорту та переорієнтує товаропотоки у легальний обіг (с.80).

Викладене вище вказує на те, що на даний час постає необхідність ґрунтовного наукового дослідження феномена контрабанди, місця і ролі розглядуваного злочину в зовнішньоекономічній діяльності України, виявлення нових схем порушення митних правил при операціях з товарами даної підакцизної групи тощо.

Досліджуючи вчинення злочинів у сфері обігу алкогольних напоїв і тютюнових виробів, зокрема вчинення контрабанди, можна І.Кириченко робить висновок, що особливу роль у розповсюдженні даного

злочину відіграє людський фактор. Результати такого дослідження свідчать, що переважна більшість злочинів, пов'язаних з незаконним переміщенням вантажів через державний кордон, вчиняється з використанням корумпованих зв'язків, переважно з посадовими особами митних органів, органів охорони державного кордону, а також інших контролюючих органів [6, с.81].

До найпоширеніших протиправних дій належать: незаконне звільнення вантажів від митного огляду; оформлення документів про вивезення за межі території держави товарів, що мали переміщуватися через територію України транзитом, але були реалізовані в Україні; опломбування транспортних засобів без огляду вантажу; оформлення подвійних митних документів; заниження митної вартості товару; здійснення митного оформлення неіснуючих або з умисно завищеною вартістю вантажів на експорт, що дає можливість незаконно відшкодувати з державного бюджету податок на додану вартість.

Отже, одними з найпоширеніших предметів контрабанди є високоліквідні товари: алкогольні напої, тютюнові вироби тощо — товари, які на території України обкладаються акцизним збором. Незаконний ввіз підакцизних товарів в Україну заподіює істотну шкоду державі тому, що не сплачуються податки. І — як наслідок — вони витісняють з ринку товари легального походження.

На думку автора, доцільно досліджувати кримінальні схеми контрабандного надходження алкогольних напоїв і тютюнових виробів з кінцевого пункту — з налагодженої системи роздрібного збуту. В кожному українському місті є ринки та багатолюдні місця, де збут дрібнооптових партій контрабандної продукції вже традиційно здійснюється практично відкрито. При цьому всі тютюнові вироби — без акцизних марок, алкогольні напої найчастіше мають такі марки, наклеєні кустарним способом. У цьому разі практично гарантовано, що ці акцизні марки — фальшиві.

Вивчаючи результати боротьби з контрабандою алкогольних напоїв і тютюнових виробів у прикордонних районах протягом останніх двох років, автор робить наступний висновок. По-перше, контрабанда для певної частини населення, особливо тієї, яка проживає у прикордонних районах, дійсно набула характеру „промислу», в якому використовуються власні технічні засоби, а також приватні будинки для зберігання товарів (у основному підакцизних). Внаслідок заняття контрабандою жителями прикордонних районів протягом останніх років сформовані великі угруповання, які забезпечені швидкісною і всюдихідною технікою, сучасними засобами зв'язку. При переміщенні товарів через кордон, крім того, використовуються групи розвідки [4, с.81].

Підсумовуючи викладене вище, автор статті запропонував один з варіантів вирішення проблеми з контрабандою підакцизних товарів. А саме: зниження ставок акцизного збору на спирт, алкогольні напої, тютюн і тютюнові вироби може прискорити приріст прибутку до державного бюджету. Адже це було б ефективним засобом для виведення низки підприємств з «тіні» та створило б не вигідне економічне підґрунтя для зайняття контрабандною діяльністю товарами вказаної підакцизної групи. Як свідчать результати вивчення даного питання, схожа ситуація спостерігалася у 2000 р., після прийняття Закону від 7 грудня 2000 р. „Про внесення змін до Закону України „Про ставки акцизного збору та ввізного мита на тютюнові вироби» та Закону від 7 грудня 2000 р. „Про внесення змін до Закону України „Про ставки акцизного збору і ввізного мита на спирт етиловий та алкогольні напої». В результаті держава отримала стабільну роботу промисловості у цій галузі, постійне зростання обсягів виробництва, зменшення контрабанди зазначених вище товарів та значне збільшення грошових надходжень до державної скарбниці [4, с.81-82].

Шляхи визначення контрабанди та способи протидії

Метою аналізу стану правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності на науковому рівні є необхідність конкретизації проблем регулювання зовнішньоекономічних правових відносин, визначення технологічних аспектів переведення через іноземні фірми коштів на особисті рахунки економічних злочинців. У частині конкретизації проблем регулювання зовнішньоекономічних відносин доцільно розглядати цю проблему через визначення системи загальноконцептуальних чинників криміногенного характеру, що негативно впливають на регулювання зовнішньоекономічних відносин.

Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності необхідно розглядати через призму повноти розрахунків іноземних партнерів за відправлені їм вантажі. Безумовним порушенням на каналі зовнішньоекономічної діяльності є ненадходження валютних коштів з-за кордону. Поєднання у даному випадку інтересів економічних партнерів та держави через оптимальні правові механізми є одним із основних завдань правового регулювання. Коли ці інтереси не збалансовані, взаємовідносини регулюються суперечливими нормативними актами, то кошти, які отримує учасник бартерної угоди, переходять у сферу економічної злочинності.

Із семидесяти нормативних актів, які регулюють зовнішньоекономічну діяльність господарюючих суб'єктів України, майже 70% стосується питань вдосконалення контролю за повнотою та своєчасністю розрахунків у процесі здійснення експортно-імпортних операцій. Метою решти 30% нормативних актів цієї сфери є повернення валютних фондів в Україну, стабілізація курсу національної валюти, підвищення ефективності зовнішньоекономічних стосунків. Поряд із цим неінкорпорованість нормативного масиву згаданих нормативних актів ускладнює їх виконання та проведення своєчасних розрахунків, створює можливість відтоку валютних коштів за кордон. Крім того, значна частина нормативних документів у сфері зовнішньоекономічного регулювання не містить технологічних елементів

такого регулювання питань, оскільки вони є дорученнями Кабінету Міністрів та Національного банку України, окремих комітетів і відомств по контролю за поверненням суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності валютних коштів з-за кордону. Одним із таких документів є постанова Правління Національного банку України від 30 травня 2007 р. "Про затвердження змін до Положення про порядок видачі індивідуальних ліцензій на переказування іноземних валют за межі України за оплату банківських металів та проведення окремих валютних операцій", яка не педебачає чіткої системи контролю за поверненням валютних коштів в Україну.

Розглядаючи питання діяльності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, необхідно визначити схему контролю за надходженням валютної виручки з-за кордону, яка полягає у необхідності направлення митними органам до банку, яким здійснюється касово-розрахункове обслуговування суб'єкта, реєстрів на експортні та імпорتنі вантажі, які перетнули митний кордон[1, с.39]. Згаданими банками заносяться відомості митної декларації про експортно-імпорتنі операції до спеціального журналу, після чого здійснюється контроль за своєчасністю і повнотою розрахунків. У випадку неотримання суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності валютних коштів з-за кордону відповідним банком подається інформація до комісій, які повинні створюватись при місцевих органах державної адміністрації, якими розглядаються і визначаються причини валютного неповернення коштів та визначаються заходи цивільно-правового чи кримінального характеру щодо правопорушників зовнішньоекономічних операцій.

Значні збитки наносяться Україні окремими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності шляхом використання каналу експорту-імпорту для внесення в економіку нашої держави інвестицій за рахунок коштів, які вони накопичили за кордоном. Аналіз матеріалів діяльності іноземних резидентів по внесенню в окремі підприємства регіону інвестицій дозволяє виділити такий можливий механізм правопорушень з їх боку:

- створення за кордоном керівниками підприємницьких структур України фірм;
- накопичення на рахунках власних закордонних фірм коштів, отриманих внаслідок здійснення в порушення чинного законодавства України експортно-імпортних операцій;
- реєстрація в Україні керівниками тих же підприємницьких суб'єктів іноземних економічних структур, статутний фонд яких формується за рахунок перерахованих із закордону коштів, накопичених при проведенні підприємницькими суб'єктами незбалансованих бартерних товарообмінних операцій;
- внесення в підприємства регіону накопичених за кордоном українськими резидентами коштів у вигляді інвестицій.

При цьому створені керівниками господарюючих суб'єктів України іноземні підприємства "відмивають" в Україні кошти шляхом:

- внесення частини накопичених на закордонних рахунках коштів у вигляді інвестицій в окремі підприємства хімічної промисловості регіону, що виготовляють вироби із пластичних мас;
- монополізації цих підприємницьких суб'єктів з метою реалізації частини їх продукції за кордон в порушення законодавства про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті.

Для реалізації своїх протиправних намірів керівники господарюючих суб'єктів України проводять наступні організаційно-господарські заходи:

- вивчають кон'юнктуру ринку в Україні, визначаючи рівень собівартості сировини і матеріалів, що використовується в якості складових готової продукції, та можливість її зниження;
- виявляють спрямування іноземних фірм до окремих підприємств, якими виготовляється ліквідна за кордоном продукція, що дозволяє усунути після придбання контрольного пакету акцій такого партнера на закордонному споживчому ринку;

- формують шляхом придбання підприємств певної галузі монопольне утворення, продукцію яких продають своїм же фірмам за кордон, а ті, в свою чергу, реалізують їх іноземним споживачам.

Аналізом матеріалів зовнішньоекономічної діяльності таких господарюючих суб'єктів відслідковується тенденція використання цим керівництвом для створення незбалансованого бартеру через офшорні зони зарубіжних компаній. Знайшовши в Україні будь-яку ліквідну продукцію, що може використовуватись як сировинна для виготовлення іноземними фірмами товару, та сплативши до бюджету незначну суму податків з прибутку, товариство реалізовує її власній компанії за кордон. Після чого зарубіжна компанія продає отриману з України продукцію іншим закордонним споживачам за цінами світового ринку. Зважаючи на те, що компанії, зареєстровані в офшорних зонах, сплачують відповідній державі мінімальні фіксовані податки.

За підрахунками фахівців, монополізація іноземним підприємством виробництва певних видів продукції, наприклад товарів із пластичних мас, призведе до перекачування підприємствами на закордонні рахунки значних коштів (до 10 млн. грн кожне із таких підприємств щорічно)[5, с.7].

Щодо механізму контролю за розрахунками при наданні господарюючими суб'єктами послуг чи виконанні певних робіт, то вони не передбачались жодним законодавчим документом, які приймалися в Україні за останні 7 років.

Безумовно, розглядаючи питання інфраструктури контролю за повнотою розрахунків по проведених експортно-імпортних операціях, необхідно вести мову не про створення додаткових контролюючих органів у державі, а про прийняття на законодавчому рівні механізму використання вже існуючих у державі таких органів. Основним їх заходом при розгляді діяльності недобросовісного суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності є припинення дії ліцензії на експорт товарів, які підлягають ліцензуванню, а

також визнання зарубіжного партнера небажаним торгівельним партнером для економічних структур України.

Важливу роль в зовнішньоекономічній діяльності господарюючих суб'єктів України відіграють експортні операції, обсяг яких щорічно зростає на 6—9%. При їх проведенні вирішальне значення мають розмір та ціни на товари й послуги, які реалізуються іноземним споживачам[3, с.26]. У багатьох випадках ціни на них занижені у порівнянні з індикативними цінами на 12—18%. Українські контрагенти вчиняють це з двох причин:

зменшення обсягів оподаткування;

переведення безготівкових валютних коштів в готівкові.

Для попередження зловживань, які вчиняються під прикриттям проведення зовнішньоекономічних операцій, необхідно з врахуванням всіх технологічних процедур механізму контролю розробити проект закону, де необхідно:

врахувати суспільну небезпеку діянь, якими завдаються збитки державі;

визначати роль всіх державних структур, які у поєднанні з іншими можуть виконувати функції накопичення необхідних для вивчення цього аспекту питань;

створити базу даних із встановлення контрольних термінів надання необхідної для аналізу інформації;

встановлювати терміни надання даних для правоохоронних органів по перевірці причин та мотивів ненадходження з-за кордону виручки чи товарів;

створити при облдержадміністраціях робочі органи для координації роботи по вирішенню поставлених питань.

Що ж до проблеми переведення коштів суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності на власні валютні рахунки за кордоном чи переведення у готівку, яка контрабандним шляхом ввозиться в Україну то доцільно розглянути питання застосування в практиці спроб реабілітації таких коштів через амністійний акт, який, безумовно, буде суперечити

Директиві Європейського парламенту і Ради Європейського Союзу від 4 грудня 2001 р. "Щодо запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання грошей" [15, с.12]. В той же час, аналізуючи позицію по цьому питанню ряду службових осіб Кабінету Міністрів України, проект положення про амністію надбаних незаконним шляхом коштів буде прийнятим і стосуватиметься лише повернення коштів, виявлених правоохоронними органами. Що ж до інших економічних злочинців, то їх незаконно надбані кошти знаходитимуться в обігу, у зв'язку з наявним у них бажанням ухилятися від сплати податків до державного і місцевих бюджетів. Виходячи з цього, найбільш ефективним засобом залучення здобутих економічними злочинцями коштів в легальну економіку є зниження сукупних податкових платежів до 30% (на сьогодні вони становлять майже 75%).

Для вирішення проблеми недопущення відтоку валютних коштів з України і контролю за їх поверненням необхідно підготувати новий законодавчий документ, у якому використати комплексний підхід до визначення безпосередніх об'єктів контролю, врахувавши їх функції і особливості, що залишилось поза увагою авторів при підготовці Декрету Кабінету Міністрів від 19 лютого 1993 р. "Про систему валютного регулювання і валютного контролю", що унеможливило впливати на чинники криміногенного характеру, які сприяють вивезенню валюти за кордон. Це дозволяє безкарно окремим підприємцям скоювати такі злочини, як ухилення від повернення виручки в іноземній валюті (ст. 207 Кримінального кодексу України), незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків (ст. 208), привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191), ухилення від сплати податків, зборів, інших платежів (ст. 212), зловживання владою або службовим становищем (ст. 364), одержання хабара (ст. 368), службове підроблення (ст. 366). Вони визначають проблеми, яких необхідно торкатися при розробці механізму контролю за вивезенням валютних коштів за кордон, що дозволить внести необхідні зміни до Закону України "Про

зовнішньоекономічну діяльність" та підготувати і прийняти Закон "Про валютне регулювання".

Ефективна протидія контрабанді та захисту внутрішнього ринку, попередження зловживань службових осіб працівників митних органів можлива при умові вжиття ряду додаткових організаційно-практичних заходів.

Зокрема, для покращання митного та прикордонного контролю доцільно:

- включити території прикордонно-контрольованих районів, що розташовані поза пунктами пропуску, але в зоні діяльності митниці) до зони митного контролю з метою підвищення ефективності виявлення вантажів, ввезених на територію України з порушеннями митного законодавства;
- поновити практику митного оформлення суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, в тому числі і фізичних осіб, на внутрішніх митницях за місцем їх реєстрації, що дозволить правоохоронним органам оперативніше здійснювати процесуальне документування фактів контрабанди;
- внести зміни до наказу Державної митної служби України від 22.11.2001р. №763 (zareєстрованого в Міністерстві юстиції України 07.12.2001 р. №1020/6211), який затвердив порядок декларування валютних цінностей, що переміщуються через митний кордон України [10]. Зокрема, запровадити практику заповнення громадянами декларацій у 2-х примірниках, один з яких залишався б на зберігання на термін не менше 3-х років у відповідному митному органі;
- запровадити практику проведення митного оформлення з обов'язковим наданням оригіналу експортної вантажної митної декларації (ВМД) (як було передбачено Постановою Кабінету Міністрів України №1598 від 5.10.1998 року) країни відправлення вантажу, що сприятиме недопущенню фактів проведення митного оформлення на підставі

товаросупровідних документів, які містять неправдиві відомості про вартість, кількість, найменування товару та інші реквізити.

Для покращання взаємодії правоохоронних органів по протидії контрабанді необхідно:

- облаштувати всі пункти пропуску через Державний кордон України відповідною інформаційною системою Держприкордонслужби України;
- запровадити міжвідомчу базу даних правоохоронних органів про осіб, причетних до створення та діяльності фіктивних підприємств;
- на підставі інформації правоохоронних органів та органів, що здійснюють контроль за провадженням господарської діяльності, запровадити міжвідомчий моніторинг діяльності суб'єктів господарювання, які здійснюють експортно-імпорتنі операції.

Ефективно вирішити це питання можна лише за умови налагодження правоохоронними органами механізму взаємодії з питань документування злочинної діяльності міжнародних економічних кримінальних формувань на стадіях проведення оперативно-розшукових та процесуальних заходів. Для цього необхідно сформувати з числа практичних працівників міжнародну організацію по боротьбі з економічними злочинами /МОБЕЗ/, до функцій якої віднести:

- приведення правових форм кожної із країн — учасників організації до єдиної, виходячи із потреб боротьби зі зловживаннями в сфері міжнародних фінансово-господарських операцій;
- створення банку даних для своєчасного отримання інформації по тих чи інших суб'єктах зовнішньоекономічної діяльності чи напрямках діяльності;
- координацію роботи оперативно-слідчих груп для попереднього документування і розслідування конкретних економічних злочинів міжнародного характеру.

Таким чином, враховуючи зростання кількості злочинів на зовнішньоекономічному каналі, створення такого координаційного органу вважаємо вкрай необхідним, оскільки він вирішуватиме практичні питання по взаємодії правоохоронних органів зацікавлених держав світу[2, с.45].

Крім цього виникає проблема організаційно-правового регулювання взаємодії суб'єктів господарської діяльності при підписанні відповідних міжнародних угод, що суттєво сприяє вчиненню різних зловживань і економічній криміналізації суспільних відносин.

Безумовно, запропоновані заходи потребують випробування на практиці та детального доповнення елементами і засобами контролю, які створили б цілісну систему з урахуванням конкретних технологій. Відсутність технологічних прогалин у механізмі контролю дозволить аналітичним центрам контролюючих органів постійно аналізувати отримані комплексні дані, виявляти правопорушників та вирішувати питання про застосування до них цивільно-правових чи кримінальних заходів.

Впровадження такої системи дозволить застосувати механізм контролю за своєчасністю повернення валютних коштів з-за кордону і ефективно вирішувати досліджувані проблеми. Запропонованими організаційними та фіскальними методами боротьби з незаконним вивезенням за кордон валюти необхідна детальна розробка макроекономічних заходів щодо стимулювання повернення валютної виручки в Україну шляхом її інвестування в економіку держави. Це матиме позитивну перспективу у тому випадку, якщо при підготовці нормативних актів будуть враховані всі вищевказані недоліки та шляхи їх подолання.

Висновок

Таким чином, розглянувши питання кримінальної відповідальності за контрабанду, можна стверджувати, що з прийняттям в 2001 році нового КК ще залишились проблеми у кваліфікації, у визначенні предмета контрабанди. Ст. 201 Кримінального кодексу України, є недосконалою. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки контрабанди мають бути вивчені науковцями більш детально, що певною мірою сприятиме призначенню кримінального покарання залежно від ступеня суспільної небезпеки цього злочину та переміщуваних предметів контрабанди. Турбує ситуація, що з кожним роком зростає кількість даного виду злочину. Причини росту контрабанди можна назвати такі: високі ставки окремих виді податків та зборів, низький рівень податкового та митного контролю, корумпованість правозахисних та контролюючих органів, низький рівень доходів громадян, коли малозабезпечені люди, від безвиході, умисно беруть участь у нелегальному бізнесі.

Так, за даними Державної митної служби України, протягом 2002 -2004 рр. було порушено 1181 кримінальну справу за ознаками контрабанди, а розглянуто судами лише - 698, або половина від зареєстрованих випадків контрабанди. Напевно, це стало можливим унаслідок недоліків у діяльності правоохоронних органів, прогалин у чинному законодавстві, низького рівня правозастосувальної діяльності у справах про контрабанду, існуючих на цей час термінологічних розбіжностей в кримінальному та інших галузях права. Необхідною умовою якісного розслідування контрабанди, насамперед, є правильна кваліфікація скоєного. Без цього неможливо уявити цілеспрямоване документування ознак злочину в ході оперативно-розшукової діяльності, якісне планування розслідування та проведення окремих слідчих дій, своєчасне подолання протидії слідству і т. ін. Юристу необхідно чітко уявляти зміст базових правових термінів, пов'язаних із контрабандою, повторною судимістю, формами співучасті при вчиненні контрабанди, які накладають специфічний відбиток як на обставини, що

підлягають доказуванню, так і на розслідування справ даної категорії. Для досягнення цієї мети, вважаю, що питання контрабанди розглянуто і вивчено досить ґрунтовно.

Список використаної літератури:

1. Бойко А.И., Родина Л.Ю. Контрабанда = Smuggling: Історія, соціально-економічне значення і відповідальність / Асоціація Юридический центр. - СПб.: Юридический центр Пресс, 2012. - 297 с.
2. Грищенко В. Визначення вартості предметів контрабанди // Вісник прокуратури. - 2008. - №4. - С.87-88.
3. Гуторова Н.О. Кримінально-правова охорона державних фінансів України: Монографія. - Х.: Вид-во Національного Університету внутрішніх справ України, 2011р. - 321 с.
4. Дудоров О.О. Злочини у сфері господарської діяльності - К.: Юридична практика, 2009. - 923 с.
5. Закон України "Про податки з доходів фізичних осіб": Прийнятий 22 травня 2003р. // Офіційний вісник України. - 2005. - № 28. - С. 1361 (Із змінами, внесеними згідно із Законами N 2505-IV (2505-15) від 25.03.2005).
6. Закон України "Про деякі питання ввезення на митну територію України та реєстрації транспортних засобів" // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 34. – Ст. 435.
7. Закон України "Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження" // Відомості Верховної Ради України – 2010. – № 12. – Ст. 97.
8. Омельчук О. Загальна характеристика об'єкта контрабанди // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Випуск 35. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка. – 2010. – С. 435-438.
9. Омельчук О. Об'єктивна сторона контрабанди // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Випуск 36. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка. – 2011. – С. 482-487.

10. Омельчук О. Суб'єкт контрабанди // Митна справа. – №3.–2011.– С. 18-23.
11. Омельчук О. Кримінологічна характеристика контрабанди // Митна справа. – №4. – 2011. – С. 50-55.
12. Ярмакі Х.П. Контроль та нагляд в діяльності митних органів України / Х.П. Ярмакі // Митна справа. – 2011. – № 4. – С. 32-35.
13. Закон України „Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення” від 24.02.94, № 404-ХІ.
14. Закон України „Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей” // Відомості Верховної Ради. – 1999. – № 48. – ст.405.
15. Закон України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо здійснення попереднього документального контролю в пунктах пропуску через кордон України” № 2973 VI від 3 лютого 2011 року // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 33. – Ст. 326.